

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ**

з дисципліни

“СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ”
(для спеціалістів, магістрів)

Київ

ДП «Видавничий дім «Персонал»

2009

Підготовлено доцентом кафедри філософії *О. Б. Применко*

Затверджено на засіданні кафедри філософії
(протокол № 13 від 14.02.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Применко О. Б. Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів з дисципліни “Соціальна філософія” (для спеціалістів, магістрів). – К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009. – 27 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, зміст самостійної роботи з дисципліни “Соціальна філософія”, термінологічний мінімум з курсу “Соціальна філософія”, питання до контрольних робіт, орієнтовну тематику рефератів, вимоги до написання контрольних робіт та рефератів, тестові завдання, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

В одній зі своїх статей М. Гайдеггер запитує: “Що таке метафізика?” І відповідає: “Для того щоб вирішити це питання, потрібно взяти яку-небудь метафізичну проблему і показати, в чому вона складається і як вона вирішується”. При визначенні “що таке соціальна філософія” варто звернути увагу на те, що саме питання вже за своєю сутністю є питанням соціально-філософським. Більше того, для пояснення предмета філософії взагалі, як і предмета уваги будь-якої духовної сфери, необхідно звернутися насамперед до прийомів, характерних соціальній філософії. Справді, філософія є формою комунікації індивідів. Усякий дух узагалі, і філософія зокрема, виявляються в цьому сенсі виявленням соціальності. Філософія виникає у взаємодії Абсолюту і соціуму (якщо мислити в рамках трансцендентної моделі), або вона виникає всередині самого соціуму (якщо мислити в рамках іманентної моделі). Але в усіх випадках, яку б модель ми не вибрали, філософія з’являється як комунікативний феномен, що не мислиться поза взаєминами індивідів у соціумі.

Соціальна філософія дає загальне уявлення про суспільство як цілісну систему, яке далі конкретизується в низці інших аспектів його дослідження соціально-гуманітарними науками.

Основні цілі та завдання курсу “Соціальна філософія” у процесі підготовки спеціаліста вищої кваліфікації:

- сформувати теоретичний образ світу, який базується на сучасних соціально-філософських підходах;
- ознайомити з понятійно-категоріальним апаратом та основними дефініціями соціальної філософії;
- сформувати навички використання законів та категорій соціальної філософії для фундаменталізації професійних знань, подальшого розвитку творчого мислення.

У результаті вивчення дисципліни “Соціальна філософія” студент повинен знати: основні поняття соціальної філософії; теоретичні та методологічні основи предмета як окремої галузі філософського знання; головні проблеми соціально-філософських досліджень; взаємозв’язок соціальних та філософських явищ; співвідношення суспільствознавства й філософії; основні соціально-філософські ідеї та концепції вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Підготовлений студент повинен вміти: володіти головними соціально-філософськими поняттями; орієнтуватися в основних со-

ціально-філософських концепціях і напрямках; логічно аналізувати соціальні процеси в розвитку націй; самостійно робити висновки і узагальнення з провідних соціально-філософських проблем.

Предмет вивчення “Соціальна філософія” взаємопов’язаний із іншими дисциплінами, знання яких необхідно студенту для вивчення курсу — предмет має структурні зв’язки з такими дисциплінами, як “Соціологія” та “Культурологія”, “Філософія”, “Історія філософії” та “Філософія історії”.

У курсі вивчення дисципліни “Соціальна філософія” велика увага приділяється самостійній роботі студента, від якого вимагається насамперед знання класичних поглядів на проблеми, окреслені в межах курсу, та вміння досліджувати першоджерела.

Зміст самостійної роботи студента над темами в межах дисципліни “Соціальна філософія” визначається її навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями для написання контрольних та реферативних робіт, а також орієнтовними питаннями для загального обговорення та дискурсу. Забезпечується самостійна робота студента працями, визначеними як першоджерела, для обов’язкового опрацювання, системою навчально-методичних засобів (підручником, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій викладача, практикумом тощо). Методичні матеріали передбачають можливість самоконтролю з боку студента, його здатність до опрацювання як наукової, так і публіцистичної та художньої літератури.

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу з дисципліни “Соціальна філософія” може виконуватися у бібліотеці МАУП, ЦНБ імені І. В. Вернадського, у віртуальних бібліотеках мережі Internet. Перевіряється засвоєння найважливіших і найскладніших питань у формі загальної дискусії та обговорень в аудиторії.

Самостійна робота студентів над темами в межах дисципліни “Соціальна філософія” передбачає:

- самостійне вивчення частини курсу шляхом конспектування лекцій, написання контрольних, рефератів, повідомлень, виступів на семінарських заняттях;
- роботу з першоджерелами наукового й публіцистичного характеру, підручниками та періодичною літературою;
- позааудиторну роботу — участь в обговореннях важливих питань на студентських конференціях, олімпіадах, конкурсах тощо.

Самостійна робота контролюється так само, як і навчальний матеріал, який опрацьовується під час навчальних занять.

ЗМІСТ
самостійної роботи з дисципліни
“СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ”

Змістовий модуль I. Історичний шлях становлення та розвитку соціально-філософської думки

Тема 1. Соціально-філософські погляди мислителів Стародавнього Сходу

1. Буддизм – соціальний та релігійний феномен.
2. Система соціальних поглядів Лао-цзи.
3. Конфуціанство як основа суспільного устрою Китаю.

Основна [2; 3; 13; 19; 24; 32; 33; 40];

Додаткова [1; 19; 24; 26; 30; 34; 37; 39; 45]

Тема 2. Соціально-філософські ідеї Античності

1. Суспільне благо й ідеальна держава у філософії Платона.
2. Основні ідеї “Політики” Аристотеля.

Основна [2–4; 13; 18; 19; 24; 32; 40];

Додаткова [1; 19; 24; 26; 30; 34; 37; 39; 45]

Тема 3. Питання соціальної філософії у середньовіччі

1. Історія божественна й історія земна в концепції Аврелія Августина.
2. Проблема історичного часу у творах Павла Флоренського.

Основна [2–4; 13; 18; 19; 24; 32; 40];

Додаткова [1; 19; 24; 26; 30; 34; 37; 39; 45]

Тема 4. Соціальні ідеї філософії Відродження і Нового часу

1. Соціальні закономірності і політичні цінності в книзі “Государ” Н. Макіавеллі.
2. Соціальна утопія Т. Мора та Т. Кампанелли.

3. Теорія природних прав і суспільного договору Т. Гоббса.
4. Теорія держави та основ ліберальних цінностей Дж. Локка.
5. Соціальна філософія Ж.-Ж. Руссо.
6. Географічний детермінізм і політична філософія Шарля-Луї Монтеск'є.
7. Людська історія як реалізація “плану природи” у філософській концепції І. Канта.

Основна [2; 3; 5; 13; 19; 21; 22; 24; 34; 40];
Додаткова [1; 10; 19; 20; 24; 26; 29; 34; 37]

Тема 5. Соціально-філософські ідеї у XIX ст.

1. Основні ідеї філософії історії Шеллінга і Гегеля.
2. Порівняння ідей лібералізму й утопічного соціалізму (А. Сміт і К. Сен-Сімон).
3. Методи соціального пізнання і типологія суспільств у концепції Е. Дюркгейма.

Основна [2–4; 13; 18; 19; 24; 27; 32; 34; 40];
Додаткова [1; 11; 15–17; 19; 26; 30; 34; 47]

Тема 6. Соціально-філософські ідеї XX ст.

1. Основні поняття, ідеї й аргументи праці М. Вебера “Протестантська етика і дух капіталізму”.
2. Соціально-філософські підстави соціологічних поглядів П. Сорокіна.
3. Соціально-філософські ідеї екзистенціалізму (М. Гайдеггер, К. Ясперс, Ж. П. Сартр, А. Камю, М. Бердяєв, Л. Шестов).
4. Соціокультурологія О. Конта, Е. Дюркгейма, М. Ковалевського, М. Вебера, Т. Парсонса, Р. Мертона.
5. Фрейдизм і неофрейдизм (З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм).
6. Релігійно-містичні концепції суспільства (М. Лосський, Л. Шестов, П. Флоренський, М. Бердяєв).
7. Філософія глобалізму.
8. Основні тенденції розвитку сучасного світу як виклик цивілізації.
9. Концепція “конфлікту цивілізації” С. Хантінгтона.

Основна [2; 3; 5; 8; 9; 16; 19; 20; 24; 29–31; 39; 40; 42–46];
Додаткова [1; 4–6; 9; 12; 14; 18; 19; 23; 26; 27; 31; 33; 38; 39]

Тема 7. Основи цивілізаційного підходу

1. Теорія культурно-історичних типів Н. Я. Данилевського.
2. Ключові поняття й основні ідеї “Заходу Європи” О. Шпенглера.
3. Життєвий цикл і механізми розвитку цивілізацій по А. Дж. Тойнбі.

Основна [2; 3; 5; 13; 18; 19; 24; 37–40; 47];

Додаткова [1; 11; 13; 19; 26; 37; 39; 41; 44; 50; 54; 58]

Тема 8. Соціальна філософія й історія.

Становлення історичної свідомості

1. Проблема побудови теоретичної моделі історичного процесу.
2. Співвідношення соціальної філософії і філософії історії.
3. Соціальний закон і історія.
4. Спрямованість суспільного розвитку.
5. Роль особистості в історії.
6. Осьовий час, розуміння єдності і змісту історії в К. Ясперса.
7. Основні аргументи книги К. Поппера “Злиденність історизму”.
8. Фактори історичної динаміки.
9. Еволюційний і революційний розвиток.
10. Концепції суспільного прогресу та регресу.

Основна [5; 14; 24–26; 39; 40; 41];

Додаткова [11; 18–20; 24; 37; 41; 47; 61; 62]

Змістовий модуль II. Суспільство: сутність та специфіка пізнання

Тема 9. Суспільство і природа

1. Основні гіпотези виникнення, побудови та існування Всесвіту, походження життя на Землі.
2. Географічне середовище та його роль у житті суспільства.
3. Ідеї В. І. Вернадського та П. Тейяра де Шардена про ноосферу.
4. Римський клуб і його діяльність щодо обґрунтування шляхів розв’язання екологічної проблеми.
5. Екологія та екологічні проблеми в Україні.

Основна [1–3; 7; 10; 11; 24; 32–34; 39–41];

Додаткова [7; 8; 19; 22; 24; 25; 26; 28; 33; 42]

Тема 10. Духовне життя суспільства

1. Сутність духовного життя суспільства.
2. Духовне виробництво, його зв'язок з матеріальною практикою.
3. Творчість у соціально-філософському контексті.
4. Маси та еліта в соціально-філософській концепції Х. Ортеги-і-Гассета.
5. Елітарна концепція в соціальній думці Д. Донцова.

Основна [1–3; 12; 15; 19; 24; 32; 39];

Додаткова [1–4; 21; 23; 24; 27; 30; 32; 46]

Тема 11. Політична система суспільства

1. Політологія і соціальна філософія.
2. Громадянське суспільство, держава, право з соціально-філософських позицій.
3. Сутність, структура та функції політичної системи.
4. Політична свідомість і політична культура як елементи політичної системи.
5. Основні соціально-філософські ідеї Карла Мангейма в праці “Ідеологія та утопія”.

Основна [1–3; 12; 13; 15; 24; 32–34; 39–41];

Додаткова [3; 13; 21; 23; 28; 33; 35; 36; 39; 41; 59]

Тема 12. Матеріальні засади розвитку суспільства

1. Технологічні, суспільні, людські виміри матеріального виробництва, його структура.
2. Економіка як метафізика виробництва.
3. Соціальні наслідки НТР.

Основна [1–3; 6; 7; 12; 13; 19; 24; 33; 40];

Додаткова [1; 7; 13; 19; 26; 35; 38; 40; 43; 48; 49; 54]

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ МІНІМУМ З КУРСУ “СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ”

1. Аксіологія.
2. Буття.
3. Закон.

4. Ідеал.
5. Ідеологія.
6. Індивід.
7. Індивідуальність.
8. Інформаційне суспільство.
9. Ірраціоналізм.
10. Мистецтво.
11. Історизм.
12. Культура.
13. Людина.
14. Особистість.
15. Ментальність.
16. Методологія.
17. Світогляд.
18. Мораль.
19. Народ.
20. Нація.
21. Наука.
22. Норма.
23. Суспільство.
24. Об'єкт.
25. Відношення.
26. Парадигма.
27. Плюралізм.
28. Праксеологія.
29. Практика.
30. Прогрес.
31. Розвиток.
32. Революція соціальна.
33. Регрес.
34. Свідомість.
35. Воля.
36. Синергетика.
37. Система соціальна.
38. Соціальна філософія.
39. Спосіб виробництва.
40. Суб'єкт.
41. Сцієнтизм.
42. Техніка.

43. Філософія історії.
44. Цінності.
45. Цивілізація.

ПИТАННЯ ДО КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Діалектична та синергетична моделі еволюції: порівняльний аналіз.
2. Час і вічність у творах Аврелія Августина і Павла Флоренського.
3. Філософія свободи Миколи Бердяєва.
4. Версії та інваріанти соціальної філософії (В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко, В. С. Барулін, С. Е. Крапивенський, Т. П. Малькова).
5. Філософія історії А. Тойнбі.
6. Формаційна та цивілізаційна моделі історії: порівняльний аналіз.
7. Особливості соціальної філософії Г. І. Горак, Т. І. Ящук, В. С. Баруліна.
8. Соціальна філософія марксизму: позитивне і негативне з огляду на сучасні оцінки.
9. Концепція любові у християнстві та працях Е. Фромма.
10. Абсурд як антипод сенсу в роздумах А. Камю та Ж.-П. Сартра.
11. Віртуальна реальність як соціокультурний феномен.
12. Культура як субстанція людяності.
13. Творчість як соціокультурний феномен.
14. Діяльність як джерело культури.
15. Ідеологія як компонент системи форм суспільної свідомості.
16. Маніпуляція свідомістю мас засобами культури.
17. “Кінець історії” і перспективи розвитку людства.
18. Українські реформи: інтереси, мета, наслідки, роль еліт.
19. Освіта і наука: пошук нових парадигм модернізації.
20. Гуманістичні аспекти філософії К. Маркса.
21. Проблема відчуження людини філософії екзистенціалізму.
22. Людський потенціал України у вимірах ХХІ ст.
23. Українська цивілізація як історичний феномен.
24. Інтелектуальний потенціал нації і проблем його розвитку засобами освіти.
25. Суспільство як об’єкт філософського пізнання.

26. Наука як соціальний інститут і чинник розвитку матеріального виробництва.
27. Соціальні наслідки та парадокси інформаційно-технологічної революції.
28. Е. Тоффлер про майбутнє праці.
29. Соціальний капітал: теоретичні аспекти дослідження.
30. Теорії інформаційного суспільства: порівняльний аналіз.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Місце соціальної філософії в структурі філософського і наукового пізнання.
2. Структура соціальної філософії.
3. Причини експансії соціально-гуманітарних напрямів філософії.
4. Поняття про соціальну онтологію, соціальну епістемологію й аксіологію.
5. Суспільне благо й ідеальна держава за Платоном.
6. Основні ідеї “Політики” Аристотеля.
7. Класифікація політики Аристотеля.
8. Мета держави в концепції Аристотеля.
9. Принципи керування за Аристотелем.
10. Соціальні закономірності і політичні цінності в книзі “Государ” Н. Макіавеллі.
11. Теорія природних прав і суспільного договору за Т. Гоббсом.
12. Теорія держави і підстави ліберальних цінностей за Дж. Локком.
13. Альтернативні передумови соціальної онтології: ідеалізм і матеріалізм, холізм і атомізм, суб’єктивізм й об’єктивізм.
14. Категорія “світів” дійсності або сфер буття: біотехносфера, соціосфера, психосфера, культуросфера.
15. Еволюція форм світогляду.
16. Основні характеристики міфологічної, релігійної, ідеологічної і ціннісної свідомості.
17. Основні етапи і зміст “суперечки про метод”.
18. Логіка використання універсальних законів в історії.
19. Методи аналізу причинності в соціальному пізнанні.
20. Класифікації порівняльно-історичних методів.
21. Експлікація і рівні експлікації в соціальному пізнанні.
22. Формалізація і рівні формалізації в соціальному пізнанні.

23. Концепція культурних зразків.
24. Біосоціальні основи свідомості й поведження людини.
25. Концепція інтерактивних ритуалів.
26. Природа цінностей і проблема їх досвідченого пізнання.
27. Розмаїтість і конфліктність цінностей.
28. Постулат генералізації і загальнозначущі цінності.
29. Принципи конструктивної аксіології.
30. Мікросоціальні основи влади, власності й престижу.
31. Міжособистісне спілкування, типи розмов.
32. Моделі ринку і театру.
33. Соціальні основи любові і шлюбу.
34. Організації і форми адміністративного контролю: історичні тенденції в розвитку організацій.
35. Методологічні рівні в соціальному пізнанні: індукція й дедукція.
36. Логічний взаємозв'язок теоретичної гіпотези, емпіричної гіпотези й релевантних фактів для перевірки.
37. Походження держави: автоматична, волюнтаристична і примусова концепції.
38. Походження держави: теорія скрутності Р. Карнейро.
39. Категорії соціальної філософії К. Маркса. Структура суспільної формації.
40. Закономірності історичного розвитку за Марксом.
41. Методи соціального пізнання за Е. Дюркгеймом.
42. Сутність держави. Марксистське, ліберальне і веберіанське поняття.
43. Рівні соціального пізнання: свідчення, репрезентації і факти.
44. Рівні соціального пізнання: філософські, загальнонаукові і наукові підстави.
45. Рівні соціального пізнання: концепції, теорії, гіпотези і теоретичні моделі.
46. Сцієнтизм і антисцієнтизм у соціальному пізнанні, основна аргументація кожної сторони.
47. Соціальні основи насильства і війни.
48. Причини війни.
49. Основні положення роботи М. Вебера "Протестантська етика і дух капіталізму".
50. Поняття й основні "правила" функціонування світів-економік за Броделем.

51. Соціальні ідеї і символи Ф. Ніцше.
52. Основні ідеї соціальної філософії Ж.-Ж. Руссо.
53. Концепції соціальних революцій і розпаду держави.
54. Проблема сутностей у соціальній дійсності.
55. Структурно-функціональна і конфліктна парадигми.
56. Військова організація, типи зброї і соціальна структура суспільства.
57. Парадигми мікросоціології – світосистемний аналіз.
58. Соціальна динаміка як парадигма макросоціології.
59. П'ять принципів теорії геополітичної динаміки.
60. Парадигми макросоціології: цивілізаційний підхід.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ ТА РЕФЕРАТІВ

1. **Достатній теоретичний рівень.** Студент повинен розкрити тему, використовуючи підходи та наукові знання, загальновідомі в науковому дискурсі. Крім того, студент повинен у повному обсязі розкрити основні поняття і терміни, що стосуються проблеми реферативної роботи, користуючись понятійно-категоріальним апаратом, складеним у межах курсу “Культурологія”.
2. **Дослідницький характер.** Робота повинна містити: достатню кількість джерел (книг, статей та інших розробок) вітчизняних і зарубіжних авторів; систематизацію та аналіз різних думок і підходів, сформовану на цій основі власної точки зору; порівняння теоретичних поглядів різних вчень, розробку висновків, рекомендацій.
3. **Грамотність оформлення.** Робота не повинна містити граматичних і стилістичних помилок. Студент має дотримуватися правил цитування, оформлення зносок, списку літератури, що забезпечує розвиток культури оформлення наукових знань, необхідних для подальшої наукової і практичної діяльності.
4. **Творчість і новаторство.** У роботі належним чином має бути викладена власна точка зору студента, його висновки на основі досліджуваних ним концепцій. Студент має показати логіку переходу від концепцій, прийнятих у суспільстві, до власної нової позиції, яка має творчий характер і не є скопійованим матеріалом.

5. **Структура.** Робота має містити: вступ, де мають бути викладені актуальність теми дослідження, предмет та метод дослідження, окреслене проблемне поле, поставлені мета та завдання дослідження; основні розділи з логічною структурою викладення матеріалу; висновок із власною точкою зору на розв'язання зазначеної в роботі проблеми; список літератури.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. “Суспільство” – це:

- а) одна з основних категорій соціальної філософії;
- б) самостійна одиниця історичного розвитку;
- в) та чи інша конкретна сукупність соціальних організацій;
- г) людство в цілому.

2. Ідеалістичний підхід до розуміння походження та сутності суспільства містить у собі:

- а) Абсолютний дух;
- б) світовий розум;
- г) матеріалістичне виробництво;
- д) продуктивні відносини.

3. Соціальні інститути:

- а) освіта;
- б) держава;
- в) уряд;
- г) МАУП.

4. Основні характеристики природи:

- а) передумова виникнення і розвитку суспільства;
- б) сукупність об'єктивних умов існування людства;
- в) “друга натура” людини;
- г) явище, протилежне культурі.

5. “Біосфера” – це:

- а) природне середовище;
- б) цілісна земна оболонка, охоплена життям і якісно перетворена ним;
- в) біомаса;
- г) сукупність тварин і рослин.

6. “Ноосфера” – це:

- а) сфера розуму;
- б) інтелігібельний світ;
- в) трансцендентна сфера;
- г) сфера, побудована колективним розумом.

7. Сутність “географічного детермінізму” у своїй праці розкрив:

- а) Шарль-Луї Монтеск'є;
- б) О. Шпенглер;
- в) Г. Бокль;
- г) Л. І. Мечніков.

8. Матеріальне виробництво, продуктивні сили та виробничі відносини – це елементи структури:

- а) духовної сфери суспільства;
- б) політичної сфери суспільства;
- в) економічної сфери суспільства;
- г) соціальної сфери суспільства.

9. Сутність НТР:

- а) докорінні якісні зміни як у науці, так і в техніці;
- б) всеохопні якісні зміни в усіх основних сферах науки і техніки;
- в) зміна зв'язків науки з виробництвом;
- г) якісні зміни характеру праці.

10. До структури соціальної сфери суспільства належить:

- а) демографічна ситуація;
- б) соціальна мобільність;
- в) міграційна мобільність;
- г) професії та освіта.

11. До структури духовного життя суспільства належить:

- а) духовні потреби людей, спрямовані на створення певних духовних цінностей,
- б) духовне виробництво в цілому,
- в) споживання духовних цінностей,
- г) міжособистісне духовне спілкування.

12. До структури політичної сфери суспільства належить:

- а) закони;
- б) норми;

- в) соціальні інститути;
- г) захист суспільних інтересів.

13. Автор теорії соціальної стратифікації та соціальної мобільності:

- а) Хосе Ортега-і-Гассет;
- б) Пітірім Сорокін;
- в) Герберт Спенсер;
- г) Огюст Конт.

14. Теорію космічної еволюції людини розгортає:

- а) П. Тейяр де Шарден у праці “Божественне середовище”;
- б) А. Дж. Тойнбі у праці “Осмилення історії”;
- в) П. Тейяр де Шарден у праці “Феномен людини”;
- г) Юрій Лотман у праці “Культура і вибух”.

15. У концепції В. І. Вернадського еволюція відбувається:

- а) з філогенезу в онтогенез;
- б) з біосфери в ноосферу;
- в) з біомаси в інтелігібельний світ;
- г) з мавпи в людину.

16. “Історія” – це:

- а) минуле;
- б) наука;
- в) закономірності розвитку того чи іншого суспільства;
- г) пам'ять.

17. Предмет історичного осмилення:

- а) сукупність історичних реалій;
- б) події та явища;
- в) зміна типів людських відносин;
- г) природа.

18. Суб'єкт історичного процесу:

- а) Абсолют;
- б) людина;
- в) доля;
- г) Космос.

19. Філософія історії – це:

- а) світоглядне утворення;

- б) осмислення закономірностей історичного процесу;
- в) галузь філософського пізнання;
- г) суб'єктивний погляд на об'єктивні процеси.

20. Ідею універсальної історії людства обґрунтував (назвати працю):

- а) Освальд Шпенглер;
- б) Карл Маркс;
- в) Карл Ясперс;
- г) Хосе Ортега-і-Гассет.

21. Часові рамки “вісі світової історії”, визначеної К. Ясперсом:

- а) 2 тис. р. до н.е. — 200 р. до н.е.;
- б) 800 р. до н.е. — 500 р. н.е.;
- в) 800 — 500 рр. до н.е.;
- г) 800 — 300 рр. до н.е.

22. “Цивілізація”, згідно з концепцією Освальда Шпенглера, — це:

- а) кінець історії;
- б) смерть культури;
- в) розквіт культури;
- г) постіндустріальне суспільство.

23. Зазначити, що вивчає синергетика:

- а) динамічні процеси у відкритих, нерівноважних, нелінійних системах;
- б) знаки і знакові системи;
- в) проблеми культурних комунікацій;
- г) структуру і функції матеріальної культури.

24. Зазначити, що означає з грецької слово “утопія”:

- а) всесвіт;
- б) чистилище;
- в) неіснуюче місце.
- г) пекло.

25. Освіта — це:

- а) знання;
- б) навчання;

- в) виховання;
- г) рівень духовного розвитку особистості.

26. Критерії – це:

- а) засіб пояснення способу існування культурних явищ;
- б) суттєві і стійкі емпіричні ознаки показника;
- в) елемент структури явищ культури;
- г) теоретична інтерпретація понять.

27. Зазначити, що таке методологія:

- а) наука про методи пізнання;
- б) сукупність технологій пізнання;
- в) теоретична установка науковця;
- г) варіант теоретичного розв'язання наукових проблем, який добровільно обирає вчений, тому що вони всі рівні.

28. Зазначити, в якому сенсі вживається в науковій літературі поняття “друга природа”:

- а) суспільство;
- б) культура;
- в) техніка;
- г) наука;
- д) освіта.

29. Зазначити, як визначається процес входження індивіда в суспільство й культуру, процес освоєння соціокультурного простору:

- а) соціалізація;
- б) інкультурація;
- в) окультурація;
- г) культурна асиміляція.

30. О. Шпенглер вважав, що:

- а) існують повністю незалежні культури і ті, які знаходяться в родинних стосунках;
- б) усі культури, що існують на Землі, мають єдине начало, одну праматір, спільну культуру, з якої вони всі вийшли;
- в) подібно до живого організму, культурно-історичні типи знаходяться в неперервній боротьбі один із одним і з зовнішнім середовищем;

- г) кожна культура замкнена й самодостатня, кожний культурно-історичний тип існує окремо, ізольовано;
- д) кожна локальна культура живе своїм власним, особливим життям, володіє своїм специфічним ритмом; не існує ніякого впливу однієї культури на іншу.

31. Поняття “ноосфера” в науковій системі В. І. Вернадського — це:

- а) тропосфера й стратосфера;
- б) новий еволюційний стан біосфери, за якого духовна творчість людини стає вирішальним фактором її розвитку;
- в) біосфера космічного простору.

32. Поняття, що визначають сучасний стан західної культури:

- а) екзистенціалізм;
- б) постмодернізм;
- в) неоглобалізм;
- г) ера Постгугенберга.

33. Поняття “колективного несвідомого” введено в науку:

- а) А. Тойнбі;
- б) К. Юнгом;
- в) З. Фрейдом.

34. Зазначити, що вивчає соціологія культури:

- а) охоплює світову, національну або регіональну культури чи певну культурно-історичну епоху;
- б) досліджує найбільш загальні закономірності соціокультурного буття людини, а також формує її епістемологію, як систему принципів, методологій;
- в) досліджує функціонування культури в суспільстві.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Специфіка соціального пізнання.
2. Суспільствознавство як система.
3. Специфіка предмета соціальної філософії.
4. Гуманістична спрямованість соціальної філософії.
5. Основні методологічні принципи соціальної філософії.

6. Категорії соціальної філософії.
7. Сутність та основні засади соціальної філософії марксизму.
8. Ірраціоналізм як течія західної філософії.
9. “Філософія життя”: концептуальний аналіз.
10. А. Шопенгауер як теоретик “всесвітнього песимізму”.
11. Умови виникнення екзистенціалізму.
12. Основні ідеї праці А. Камю “Міф про Сізіфа”.
13. Екзистенціалізм Ж.-П. Сартра.
14. Сутність філософської антропології.
15. Основоположник психоаналізу З. Фрейд.
16. Проблематика психоаналізу.
17. Структура особистості за З. Фрейдом.
18. Е. Фромм та його праця “Мистецтво любити”.
19. Російський космізм: М. Ф. Федоров, В. І. Вернадський, К. Е. Циолковський та ін.
20. Поняття соціального у філософії. Соціум як історичний процес.
21. Матеріальне та ідеальне, об’єктивне та суб’єктивне в суспільстві.
22. Основні сфери життєдіяльності суспільства.
23. Діяльність як засіб існування соціального.
24. Природа і суспільство.
25. Ідеї В. І. Вернадського про ноосферу.
26. Діяльність Римського клубу.
27. Матеріальне виробництво як основа існування та розвитку суспільства.
28. Специфіка духовного виробництва.
29. Виробництво потреб.
30. Зовнішні та внутрішні чинники розвитку виробництва.
31. Наука як соціальний інститут і чинник розвитку виробництва.
32. Екологія та екологічні проблеми в Україні.
33. Народонаселення — передумова та суб’єкт історичного процесу.
34. Сім’я. Функції сім’ї.
35. Історичні типи відтворення населення. Закон Мальгуса.
36. Цивілізація: історія поняття.
37. Рушійні сили та суб’єкти суспільного розвитку.
38. Соціально-етнічні спільності людей та тенденції їх розвитку.
39. Етносоціальна культура як чинник гармонізації національних і міжнаціональних відносин.

40. Особистість у вимірах філософського аналізу.
41. Людина, індивід, особистість.
42. Соціальні потреби та інтереси.
43. Життєва позиція особистості.
44. Діяльність як спосіб існування соціального.
45. Виховання особистості.
46. Сутність науково-технічної революції.
47. Політична система суспільства.
48. Національна держава і громадянське суспільство.
49. Сутність духовного життя суспільства.
50. Особливості духовної культури суспільства.
51. Цінності в житті людини та суспільства.
52. Історичний розвиток філософських уявлень про цінності.
53. Ієрархія цінностей людського буття.
54. Цінності як ядро світоглядної проблематики.
55. Закономірності розвитку науки.
56. Наука як феномен культури.
57. Майбутнє: проблеми прогнозування.
58. Поняття соціального передбачення і прогнозування майбутнього.
59. Людство на шляху до нової цивілізації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Андрущенко А.* Організоване суспільство. — К., 2006.
2. *Андрущенко В., Губернський Л., Михальченко М.* Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія. — К: Генеза, 2006.
3. *Андрущенко В. П., Михальченко М. І.* Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. — 2-ге вид. — К., 1996.
4. *Аристотель.* Политика // Соч.: В 4-х т. — М., 1984.
5. *Бойченко І. В.* Філософія історії. — К., 1996.
6. *Бродель Ф.* Матеріальна цивілізація, економіка и капіталізм XV–XVIII вв. — Т. 3. — Время мира. — М.: Прогресс, 1992.
7. *Валлерстайн И.* Миросистемный анализ // Время мира. Выпуск 1. — Новосибирск, 2000.
8. *Вебер М.* Протестантська етика і дух капіталізму. — К., 1994.

9. Вебер М. Вибрані твори. — Ч. 3, розділ: Наука як покликання і професія. — К., 1999.
10. Вернадский В. И. Философские мысли натуралиста. — М., 1988.
11. Вернадский В. И. Биосфера и ноосфера. — М., 1989.
12. Волович В. І. Проблеми соціального розвитку українського суспільства // Вісник Київ. ун-ту. Серія: Філософія, політологія, психологія. — К., 1993.
13. Воронкова В. Г. Філософія: Навч. посіб. — К.: Професіонал, 2004.
14. Гемпель К. Функция общих законов в истории // Время мира. Вып. 1. — Новосибирск, 2000.
15. Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз. — 2-ге вид. — К.: Знання, 2005. Закон України “Про наукову та науково-технічну діяльність” / В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Словенко. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення: Навч. посіб. — К.: Лібра, 2004.
16. Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство. — М., 1990.
17. Коллинз Р. Предсказание в макросоциологии // Время мира. Вып. 1. — Новосибирск, 2000.
18. Кохановский В. П. Философия и методология науки: Учебник для высш. учеб. завед. — Ростов н/Д: Феникс, 1999.
19. Крапивенский С. Э. Социальная философия: Учебник для студ. вузов. — М.: Владос, 1998.
20. Кьеркегор С. Страх и трепет. — М., 1993.
21. Макиавелли Н. Государь. — М., 1990.
22. Монтескье Ш. “О духе законов” / Избранные произведения. — М., 1995.
23. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс // Дегуманизация искусства. — М., 1991.
24. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. — К., 1996, 1999.
25. Поппер К. Нищета историцизма // Вопросы философии. — 1992. — № 8.
26. Поппер К. Открытое общество и его враги. — М., 1992.
27. Сен-Симон, Клод. Отрывки // Утопический социализм. Хрестоматия. — М., 1982.
28. Сорокин П. Человек, цивилизация, общество. — М., 1992.

29. *Сорокин П. А.* Социологический прогресс и принцип счастья // Социологические исследования. — 1988. — № 4.
30. *Сорокин П.* Социальная стратификация и мобильность. Человек. Цивилизация. Общество. — М., 1992.
31. *Сорокин П.* Социокультурная динамика и эволюционизм // Американская социологическая мысль. — М., 1996. — С. 372–392.
32. *Соціологія:* Короткий енциклопедичний словник. — К., 1998.
33. *Социальная философия:* Словарь / Сост. и ред. В. Е. Кемеров, Т. Х. Керимов. — М.: Академ. проект, 2003.
34. *Социология:* энциклопедия / Сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М.Евельнин. — Минск: Книжный Дом, 2003.
35. *Тейяр де Шарден П.* О счастье // Человек. — 1991. — № 2.
36. *Тейяр де Шарден П.* Феномен Человека. — М., 1987.
37. *Тойнбі А. Дж.* Дослідження історії. — Т. 1–2. — К., 1994.
38. *Тойнбі Арнольд.* Цивилизация перед судом Истории. — СПб., 1995.
39. *Філософія:* Навч. посіб. / І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко, І. В. Бойченко та ін.; За заг. ред. І. Ф. Надольного. — К.: Вікар, 1997.
40. *Філософський* енциклопедичний словник / Гол. ред. В. І. Шинкарук. — К.: Абрис, 2002.
41. *Философский* словарь / Под ред. И. Т. Фролова. — М.: Республика, 2001.
42. *Франк С.* Духовные основы общества. — М., 1992.
43. *Франк С.* Непостижимое // Сочинения. — М., 1990.
44. *Фромм Э.* Иметь или быть? — М., 1990.
45. *Фромм Э.* Бегство от свободы. — М., 1990.
46. *Фромм Э.* Душа человека. — М., 1992.
47. *Шпенглер О.* Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории. — Т. 1. — М., 1998.
48. *Шпет Г. Г.* Философия истории // Вестник Моск. ун-та. Серия философия. — 1994. — № 3.

Додаткова

1. *Арон Р.* Этапы развития социологической мысли. — М., 1993.
2. *Бевзенко Л. Д.* Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций. — К., 2002.
3. *Белл Д.* Грядущее постиндустриальное общество. — М., 1969.

4. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. — М., 1991.
5. Бердяев Н. Смысл истории. — М., 1990.
6. Бердяев Н. А. Философия свободы. Смысл творчества. — М., 1989.
7. Бережной Н. М. Человек и его потребности / Под ред. В. Д. Диденко. — М.: Форум, 2001.
8. Бех В. П. Человек и Вселенная: когнитивный анализ: Моногр. — 2-е изд., доп. — Запорожье: Просвіта, 2004.
9. Бубер М. Я и Ты. — М., 1993.
10. Бэкон Ф. Новый Органон. — М., 1935.
11. Вильчек В. М. Алгоритмы истории. — М., 1989.
12. Вригт Г. Х. Философия техники Николая Бердяева // Вопр. философии. — 1995. — № 4.
13. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє: Пер. з англ. — К., 1993.
14. Гадамер Г.-Г. Актуальность прекрасного. — М., 1991.
15. Гегель Г. В. Наука логики: В 3 т. — М., 1971. — Т. 2.
16. Гегель Г. В. Ф. Философия права. — М., 1990.
17. Горский Д. П. Учение Маркса об обществе: Критический анализ. — М., 1994.
18. Губман Б. Л. Смысл истории: Очерки современных западных концепций. — М., 1991.
19. Григорьян Б. Т. Человек. Его положение и призвание в современном мире. — М., 1986.
20. Гуревич П. С. Куда идешь, человек? — М., 1991.
21. Дубас О. П. Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті: Моногр. — К.: Генеза, 2004.
22. Злобін Ю. А. Основы екології. — К., 1998.
23. Князева Е. Н., Курдюмов С. П. Синергетика как новое мировидение; диалог с И. Пригожиным // Вопр. философии. — 1992. — № 12.
24. Коган Л. Н. Цель и смысл жизни человека. — М.: Мысль, 1984.
25. Крисаченко В. О. Людина і біосфера: основи екологічної антропології. — К., 1999.
26. Крымский С. Б. Научное знание и принципы его трансформации. — К.: Наук. думка, 1974.
27. Крымский С. Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации // Вопр. философии. — 1992. — № 12.

28. *Лайон Девід*. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. — К., 1996.
29. *Ламетри Ж. О.* Человек-машина // Соч. — М., 1983.
30. *Лосев А. Ф.* Философия. Мифология. Культура. — М., 1991.
31. *Лосский Н. О.* Свобода воли // Избранное. — М., 1991.
32. *Лотман Ю. М.* Культура и взрыв. — М., 1992.
33. *Луман Н.* Тавтология и парадокс в самоописаниях современного общества // Социологос. Социология. Антропология. Метафизика. — М., 1991. — Вып. 1.
34. *Мамардашвили М.* Как я понимаю философию. — М., 1991.
35. *Мей К.* Інформаційне суспільство. Скептичний погляд: Пер. з англ. — К.: К.І.С., 2004.
36. *Михальченко М. І.* Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. — Дрогобич: Відродження, 2004.
37. *Момджян К. Х.* Социум. Общество. История. — М., 1994.
38. *Новая технократическая волна на Западе.* — М., 1986.
39. *Общественное сознание и его формы.* — М., 1986.
40. *Панарин А. С.* Искушение глобализацией. — М.: Рус. нац. фонд, 2000.
41. *Проблема человека в западной философии.* — М., 1988.
42. *Проблемы экологии и основные пути их решения.* — К., 1993.
43. *Проскурин С. А.* Глобализация как фактор поляризации современного мира.
44. *Социально-гуманитарное знание.* — 2001. — № 4.
45. *Рассел Б.* История западной философии: В 2 т. — Новосибирск, 1994.
46. *Розов Н. С.* Ценности в проблемном мире. — Новосибирск, НГУ, 1998.
47. *Розов Н. С.* Философия и теория истории. Книга 1. Прологемы. — М., 2002.
48. *Симоненко О. Д.* Сотворение техносферы: проблемное осмысление философии техники. — М., 1994.
49. *Степин В. С., Горохов В. Г., Розов М. А.* Философия науки и техники. — М., 1995.
50. *Тойнби А.* Цивилизация перед судом истории. — М.; СПб., 1996.
51. *Тоффлер А.* Футурошок: Пер. с англ. — СПб.: Лань, 1997.
52. *Фрейд З.* Психология масс и анализ человеческого "Я". — М., 1925.

53. *Фрейд З.* Будущее одной иллюзии // Сумерки богов. — М., 1989.
54. *Человек:* Мыслители прошлого и настоящего о его жизни, смерти и бессмертии. XIX век. — М., 1995.
55. *Шелер М.* Положение человека в космосе // Избранные произведения. — М., 1994.
56. *Шопенгауэр А.* Свобода воли и нравственность. — М., 1992.
57. *Шопенгауэр А.* Избранные произведения. — М., 1992.
58. *Шпенглер О.* Закат Европы. — Т. 1. — Новосибирск: Наука, 1993.
59. *Штомпка П.* Социология социальных изменений. — М., 1996.
60. *Юнг К.* Проблема души // Филос. науки. — 1989. — № 8.
61. *Ясперс К.* Смысл и назначение истории. — К., 1994.
62. *Ясперс К.* Человек и его ценности. — Ч. 1. — М., 1988.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Зміст самостійної роботи з дисципліни	
“Соціальна філософія”	5
Термінологічний мінімум з курсу “Соціальна філософія”	8
Питання до контрольних робіт	10
Орієнтовна тематика рефератів.....	11
Вимоги до написання контрольних робіт та рефератів.....	13
Тестові завдання	14
Питання для самоконтролю	19
Список літератури	21

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>Т. М. Федосенко</i>
Комп’ютерне верстання	<i>Н. М. Музиченко</i>

Зам. № ВКЦ-3925

Підп. до друку 13.05.09. Формат 60x84/₁₆. Папір офсетний.

Друк ротаційний трафаретний.

Ум. друк. арк. 1,56. Обл.-вид. арк. 1,25. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*